

בפֿקֿר בפֿקֿר בְּלֶהֱק גְדוּל
עֲדַת אַנְזִים פֶּשֶׁטָה,
עֲדַת אַנְזִים שְׁחוֹרֵת כָּנָף
עַל הַנֶּהָר צְנִיחָה.
וְהָאֶרֶץ מְלֵאָה צְנוּחָה
וְקוֹל גְּדוּל
וּמִשֶּׁק כְּנַפִּים -
כְּבֵדָה
עֲדַת אַנְזִים
עַל הַמַּיִם.

שְׁתֵּי אַנְזוֹת
שָׁאֲלוּ זו לְזוֹת:
"מָה נִשְׁתָּה
וּמָה נֹאכֵל?"
וְהַשּׁוֹעֵל
כְּלוּם לֹא שָׁאֵל:
וְכֹל הַיּוֹם שָׁתָה וְאָכַל...

לְכוּ אֶל הַכּוֹר, לְכוּ, אַנְזִי,
שֵׁם עֵשֶׂב הַרְבֵּה וּמַיִם בְּלִי דִי.
לְכוּ אַנְזִי, לְכוּ לְכַנִּי,
עִם רֵדֶת הַשֶּׁמֶשׁ תְּשׁוּבוּ אֵלַי.
גַּע - גַּע - גַּע !

מתוך והדשא שר בכפות רגלי
כתבה אילנה אבן-טוב-ישראלי
ציירה רות צרפתי
הוצאת רונן 1991

מתוך בוקר טוב
כתב ע' הלל
ציירה מיכל אפרת
הקיבוץ המאוחד 1961

מתוך בבית ובחוץ
כתבה רחל בלובשטיין
הציורים מאת ו' שכט
הספרון ראה אור בתל
אביב ב-1930, בהוצאה
פרטית של יבואן
הצעצועים ראובן גולדברג

הראשון בשלישיית שירי האווזים הוא שיר חסר שם הכלול בקובץ קטן של חרוזים לילדים שכתבה רחל המשוררת. הקובץ - **בבית ובחוץ** - יצא לאור בהוצאה פרטית ב-1930 ומאז נעלם מן המדפים ומן הנוף הספרותי העברי למשך 40 שנה ויותר. פרסומו מחדש של הקובץ ב-1974 היה בבחינת "סנסציה קטנה, גילוי של הפתעה לכל חובבי השירה העברית, ושירת רחל בפרט", כפי שכתב אוריאל אופק באחרית דבר החותמת את הספר. עד אז נעלמה מאוהביה של המשוררת ומחוקרי ספרות הילדים העברית העובדה כי רחל, מן האמהות המייסדות של שירת הנשים העברית, שלחה את ידה גם בכתיבה לילדים. אוריאל אופק מספר כי ב-1973 פנתה אליו עורכת ספרי הילדים בהוצאת ספרית פועלים מירה מאיר, וסיפרה שהגיע לילדיה ספר שירי ילדים שכתבה רחל. אופק הספקן החל להתחקות אחר שורשיו של הספרון שבידי מירה מאיר והתמיד בחקירתו על אף מסרים מרפי ידיים שקיבל מכל עבר. התברר שיבואן צעצועים תל-אביבי שהכיר את רחל ואת שיריה פנה אליה וביקש שתכתוב חרוזים קלים לחוברות מצוירות של חיות-בית שהביא עמו מגרמניה. רחל, שהתגוררה אז בחדר דל בתל אביב והתענתה בשלביה האחרונים של מחלת השחפת, נענתה לבקשתו. לאחר שנכתבו החרוזים הוכנה כריכה צבעונית ועליה שם הספרון ושמות המשוררת והצייר, ונדפסו כמה מהדורות של ספרון צבעוני קטן. הספרונים, כך סיפר היבואן לאוריאל אופק, הוצעו למכירה בחנויות צעצועים ונחטפו מיד. שכרה של רחל היה זהה לזה שנהגו לשלם לה במערכת "דבר": 20 גרוש על כל שורת שיר.

אופק חקר ומצא גם שהצייר וילהלם שאכט שנולד בלייפציג ומת בשנות הארבעים של המאה ה-20 היה בוגר האקדמיות לאמנות של לייפציג ומינכן והתפרסם בעיקר כליתוגרף וכצייר נופים.

כאמור, חרוזיה הקטנים והנלבבים של רחל לילדים ראו אור בשנית ב-1974 בספרית פועלים, 43 שנה אחרי מותה של רחל. מלבד האווזים - גם הזבוב, התוכי, התרנגול, החתול, החמור, הסוס, הגדי, הפרה, הכלב, היונה, העכבר והכבשה - זכו כל אחד לשיר קצר.

בשירו **שְׁתֵּי אַוּזוֹת עוֹשֶׂה ע' הַלֵּל** שימוש בנושא פסימי ליצירת הומור, אבל הוא חס על הקוראים הקטנים ומסתפק ברמיזה על אחריתן המרה של האווזות: בזמן שהן עסוקות בשאלה הקיומית "מַה נְשִׁטָּה / וּמַה נְאֻכָּל?" מבין השועל שיוכל לפטור את עצמו משאלת הארוחה הבאה - "וְכָל הַיּוֹם שְׁטָה וְאָכַל..." (ומן הסתם גם הרהר בביטוי "אווזה פותה").

השיר **פִּפְקָר פִּפְקָר** של אילנה אבן-טוב-ישראלית מתרחק מאוד מן הנימה הילדית-רכה של רחל ומן הקריצה הליצנית של ע' הַלֵּל. המילה "צִנְתָּה" מופיעה בתהלים בהקשר של מצוקה, וכמו הצירוף היחידאי "יקול גדול" - גם בנבואות זעם בישעיהו. את הופעת האווזים מתארת אבן-טוב-ישראלית בפועל "פְּשִׁטָּה" שאחת מהוראותיו היא "התנפלה" או "השְׁתַּעֲרָה"; הפועל "צִנְתָּה" והתארים "שְׁחֹרַת כְּנָף" ו"כְּבִדָּה" מעצימים את התחושה שהופעתה של להקת האווזים נתפסת כייצוג של אסון. ספרה של אילנה אבן-טוב-ישראלית "והדשא שר בכפות רגלי" מוקדש לזכר בנה רונן, קצין צה"ל שנפל בעת מילוי תפקידו.

ד"ר נירה לוי